

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים
הוראות

- א. משך הבחינה : שתיים
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שלושה חלקים, ובהם שבעה נושאים.
מן החלקים הראשון והשלישי יש לענות על ארבע שאלות בסך הכל :
על שאלה אחת לפחות מן החלק הראשון,
על שאלה אחת לפחות מן החלק השלישי
ועל שתי שאלות נוספות מן החלק הראשון או השלישי לבחירתכם. – (4×13) – 52 נקודות
מן החלק השני יש לענות על שלוש שאלות לבחירתכם – (3×16) – 48 נקודות
סך הכל – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין
- ד. הוראות מיוחדות : כתבו תשובות קצרות ובהירות. בססו את דבריכם על המקורות שלמדתם.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם מחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: מן החלקים הראשון והשלישי יש לענות על ארבע שאלות סך הכל:
 על שאלה אחת לפחות מן החלק הראשון, על שאלה אחת לפחות מן החלק השלישי,
 ועל שתי שאלות נוספות לבחירתכם (לכל שאלה – 13 נקודות).

השאלות חלק ראשון

הנושא: אדם מחפש את עצמו

1. א. הרב דסלר, "מכתב מאליהו"
 (1) על פי הרב דסלר, איזו תכונה של האדם נלמדת מן הפסוק "בצלם אלוקים עשה את האדם"?
 (2) הסבירו כיצד למד הרב דסלר את אותה תכונה מפסוק זה.
 (3) על פי הרב דסלר, הסבירו כיצד אפשר להגיע למדרגת הפסוק "ואהבת לרעך כמוך".
 (7 נקודות)
- ב. הרב בר שאול, מצוה ולב
 הרב בר שאול כותב על שני "טיפוסי יסוד".
 (1) כיצד הרב בר שאול מכנה את שני הטיפוסים האלה?
 (2) איזה טיפוס מבין שני הטיפוסים מעדיף הרב בר שאול? נמקו את תשובתכם. (6 נקודות)
2. א. מהר"ל, תפארת ישראל
 הנביא אומר על האדם "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה".
 (1) מי הם "העומדים"? (שימו לב! – יש שניים), ומדוע הנביא מכנה אותם "עומדים"?
 (2) מה מייחד את האדם בהשוואה לאותם "עומדים", וכיצד השם "אדם" מתאים לתכונה המייחדת אותו?
 (7 נקודות)
- ב. רש"ר הירש, פירוש לספר בראשית
 (1) ציינו את שני העיקרים של היהדות שמביא רש"ר הירש.
 (2) על פי רש"ר הירש, מהו האמצעי שבעזרתו יכול האדם לחזור אל ה' ולשוב לגן עדן עלי אדמות?
 (6 נקודות)
3. א. רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה
 (1) לדעת רמב"ם, מהי תכלית כל הנבראים שנבראו על ידי בורא העולם?
 ציינו שתי דוגמאות שמביא רמב"ם לתכלית זו.
 (2) על פי רמב"ם, מהי תכלית האדם?
 (7 נקודות)
- ב. הרב יהודה ליאון אשכנזי, שבת ה'
 (1) הרב אשכנזי מביא מדרש המדמה שלהבת נר הניצבת מול אור השמש.
 מהו הנמשל לדימוי זה?
 (2) על פי הרב אשכנזי, מה הייתה המטרה שהושגה בששת ימי הבריאה, ומה מוטל על האדם לעשות לאחר ששת ימי הבריאה?
 (6 נקודות)

הנושא: אמונה ומידות

4. א. רמב"ם, שמונה פרקים, מתוך הפרק הראשון
 (1) על פי רמב"ם, מהי רפואת הנפש?
 (2) על פי רמב"ם, מה צריך האדם לדעת כשהוא רוצה לרפא את הנפש? איך הרמב"ם לומד זאת מרופא שרוצה לרפא את הגוף?
 (7 נקודות)
- ב. הרב קלונימוס שפירא (האדמו"ר מפיאסצנה), חובת התלמידים
 (1) על פי האדמו"ר מפיאסצנה, מהי הטעות של מחנך נערים כשהוא מחנך אותם להיות נערים טובים? כיצד צריך המחנך להסתכל על אותם נערים?
 (2) האדמו"ר מפיאסצנה טוען "אין מידה וטבע רעה בהחלט בילד מישראל".
 הסבירו דוגמה אחת כיצד על המחנך לפעול כאשר הוא רואה התנהגות שנובעת ממידה רעה.
 (6 נקודות)
5. א. מהר"ל, גבורות ה'
 (1) על פי מהר"ל, מה היה חטאו של משה רבינו במי מריבה ומה גרם לו לאותו חטא?
 (2) על פי מהר"ל, יש קשר בין האופן שבו היה ראוי שמשה יגיב לבין שמחה. הסבירו קשר זה.
 (7 נקודות)
- ב. הרב בר שאול, מן הבאר
 (1) "רק כנסת ישראל יודעת את סוד השמחה האמיתית".
 לדעת הרב בר שאול, רעיון זה הוא "מתמיה ופשוט כאחד".
 על פי הרב בר שאול, הסבירו מה מתמיה ומה פשוט ברעיון זה.
 (2) לדעת הרב בר שאול, האם זמני שמחה (שהם החגים) הם היוצרים את השמחה? הסבירו את דעתו.
 (6 נקודות)
6. א. רמב"ם, הלכות יסודי התורה; הלכות תשובה
 (1) על פי רמב"ם, מהי הדרך לאהבת ה'?
 (2) על פי רמב"ם, מי הוא עובד ה' מאהבה?
 (7 נקודות)
- ב. ר"י אלבו, ספר העיקרים
 (1) ר"י אלבו טוען "כי האהבה על שלוש פנים": אהבת הטוב, אהבת המועיל ואהבת הערב.
 הסבירו כל אחת מן האהבות אלה.
 (2) על פי ר"י אלבו, איזו אהבה היא המתאימה ביותר לאהבת האדם את ה'? הסבירו. (6 נקודות)

הנושא: אמונה בשעת משבר

7. רמב"ם, מורה נבוכים, חלק שלישי
 "כל רע שיארע לאדם חוזר אל אחד משלושה מינים".
 א. (1) על פי רמב"ם, מהם שלושת מיני הרע שקורים לאדם?
 (2) ציינו דוגמה אחת לכל אחד משלושת מיני רע אלה. (7 נקודות)
 ב. (1) על פי רמב"ם, דרגו את שלושת מיני הרע בהתאם למידה של שכיחותם.
 (2) הסבירו מדוע היה חשוב לרמב"ם לציין איזה רע מצוי יותר ואיזה רע מצוי פחות. (6 נקודות)
8. א. רס"ג, הקדמה ל"אמונות ודעות"
 רס"ג מונה שמונה סיבות לכפירה.
 הסבירו ארבע סיבות מתוך הסיבות שרס"ג מונה. (7 נקודות)
 ב. הרב זוין, לתורה ולמועדים
 הרב זוין מציג שאלה מהי המצווה בנר חנוכה: הדלקת האש או עשיית אור.
 (1) בברייתא המובאת בתלמוד נחלקו בית שמאי ובית הלל בסדר הדלקת נרות חנוכה: בית שמאי סוברים פוחת והולך ובית הלל סוברים מוסיף והולך.
 הסבירו כיצד הרב זוין קושר את שתי האפשרויות – הדלקת אש או עשיית אור – למחלוקת בין בית שמאי ובית הלל בסדר הדלקת נרות חנוכה.
 (2) על פי הרב זוין, הסבירו את שתי האפשרויות לאדם שרוצה לחזור בתשובה על מעשיו הרעים, וצינו איזו דרך מעדיף הרב זוין ועל מה הוא מבסס את דעתו. (6 נקודות)
9. א. הרב סולובייצ'יק, על התשובה
 הרב סולובייצ'יק מזכיר שתי דרכים אפשריות להתייחסותו של בעל תשובה לתקופה שעשה חטאים.
 (1) הסבירו את שתי הדרכים.
 (2) ציינו דמות מן ההיסטוריה שמביא הרב סולובייצ'יק המתאימה לכל אחת משתי הדרכים, והסבירו כיצד כל אחת מהדמויות שצייתם הולכת בדרכה. (7 נקודות)
 ב. רבי נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן
 איזה "פוטנט" מלמד רבי נחמן מברסלב אדם שרוצה לחזור בתשובה אבל מתייאש כי הוא רואה שהוא מלא חטאים?
 (6 נקודות)

הנושא: גאולה וימות המשיח

10. א. מהר"ל, נצח ישראל
 על פי מהר"ל, כשעם ישראל בגלות יש שלושה מצבים המוכיחים שהגאולה תבוא בעתיד.
 (1) מהם שלושת המצבים בהם נמצא עם ישראל בגלות?
 (2) כיצד מצבים אלה מוכיחים שהגאולה תבוא בעתיד? (7 נקודות)
- ב. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר שני
 (1) מהו ההבדל בין תקופת הבית הראשון ותקופת הבית השני עליו מצביע ריה"ל?
 (2) על פי ריה"ל, מהי הסיבה להבדל זה? (6 נקודות)
11. א. הרב משה כלפון, גאולת משה
 (1) רבותינו ז"ל דרשו את הפסוק "אני ה' בעיתה אחישנה": "זכו – אחישנה, לא זכו – בעיתה".
 כיצד הרב כלפון מבאר דרשה זו?
 (2) על פי הרב כלפון, ציינו שני יתרונות לעליית יהודים לארץ ישראל ללא המתנה לגאולה רוחנית. (7 נקודות)
- ב. הרב קלישר, דרישת ציון
 (1) מהי הדעה בעניינה של הגאולה שנגדה יוצא הרב קלישר?
 (2) מהו התפקיד שמיעד הרב קלישר לחברת יישוב ארץ ישראל?
 (3) מדוע מיעד הרב קלישר תפקיד זה לחברת יישוב ארץ ישראל? (6 נקודות)
12. א. הרב סולובייצ'יק, קול דודי דופק
 הרב סולובייצ'יק מונה שש "דפיקות" שבאו בעקבות הקמת מדינת ישראל.
 הסבירו שתים משלוש ה"דפיקות" הבאות:
 (1) במערכה הפוליטית, מבחינת היחסים הבין-לאומיים.
 (2) בשדה הקרב.
 (3) בטענות התאולוגים הנוצרים. (7 נקודות)
- ב. הראי"ה קוק, חזון הגאולה
 (1) על פי הרב קוק, באיזה רגע התחילה הגאולה?
 (2) על פי הרב קוק, הסבירו את שני הצדדים הנכללים בתחיה הלאומית. (6 נקודות)

חלק שני (48 נקודות)**הנושא: אני מאמין (נושא חובה)**

ענו על שלוש מן השאלות 13 – 16 (לכל שאלה – 16 נקודות)

13. א. רס"ג, אמונות ודעות, הקדמה
 (1) רס"ג אומר: "מה שאנחנו חוקרים ומעיינים בענייני אמונתנו הוא לשני עניינים".
 הסבירו את שני העניינים.
 (2) רס"ג מזכיר את גדולי חכמי ישראל שהזהירו שלא לחקור ולא לעיין בענייני אמונה.
 מהי דעת רס"ג בעניין זה, וכיצד הוא מתייחס לדעה של אותם גדולי חכמי ישראל?
 (8 נקודות)
- ב. רבי נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן
 (1) מהי דעתו של רבי נחמן בנוגע לחקירה בענייני אמונה, וכיצד הוא מנמק את דעתו?
 (2) לדעת רבי נחמן, מי הם היוצאים מן הכלל בנוגע לחקירה בענייני אמונה?
 (3) לדעתכם, מדוע רבי נחמן סובר שהיוצאים מן הכלל יכולים לנהוג אחרת? (8 נקודות)
14. א. רמח"ל, מסילת ישרים, הקדמה
 (1) רמח"ל טוען שבתקופתו גם מן החכמים וגם מן האנשים שאינם חכמים "יחסר החסידות האמיתי". מדוע "יחסר החסידות האמיתי" מכל אחד מסוגי האנשים האלה?
 (2) רמח"ל אומר שהחיבור "מסילת ישרים" אינו מכיל חידושים. כיצד אפשר להפיק תועלת מספר זה?
 (8 נקודות)
- ב. רבנו בחיי, הקדמה ל"חובות הלבבות"
 (1) כיצד מגדיר רבנו בחיי את המושגים "חובות האיברים" ו"חובות הלבבות"?
 ציינו שתי דוגמאות מכל אחת מחובות אלה.
 (2) ציינו הסבר אחד לחיוב לימוד חובות הלבבות. (מן השכל או מן הכתוב או מן הקבלה).
 (8 נקודות)
15. א. רמב"ם, י"ג עיקרי האמונה, מתוך פירוש המשנה
 (1) שניים מתוך עיקרי האמונה של הרמב"ם הם: הנבואה, ונבואת משה רבינו.
 רמב"ם מביא ארבעה הבדלים בין נבואת משה רבינו לנבואת כל שאר הנביאים.
 הסבירו שני הבדלים.
 (2) על פי רמב"ם, הסבירו שני עיקרי אמונה נוספים (מלבד הנבואה ונבואת משה רבינו).
 (8 נקודות)
- ב. חזון אי"ש, אמונה וביטחון
 (1) על פי חזון אי"ש, מהי הטעות הנפוצה בהבנת המושג "ביטחון", ומהי ההבנה הנכונה של מושג זה?
 (2) על פי חזון אי"ש, מהו ההבדל בין המושג "אמונה" ובין המושג "ביטחון"? (8 נקודות)

16. א. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר שלישי
- (1) על פי ריה"ל, הסבירו את שני היתרונות של תפילת ציבור על פני תפילת יחיד.
- (2) הסבירו את משל המטר שמביא ריה"ל, ואת הנמשל הנוגע לעניין התפילה. (8 נקודות)
- ב. הרב יוסף חיים מבגדאד, משלי הבן איש חי
- (1) הסבירו את משל הבן איש חי בעניין "מי הוא ברור ודאי יותר, האב או האם?".
- (2) הסבירו את הנמשל למשל האב והאם בעניין האמונה. (8 נקודות)

חלק שלישי

שימו לב: מן החלקים הראשון והשלישי, יש לענות על ארבע שאלות סך הכל:
 על שאלה אחת לפחות מן החלק הראשון,
 על שאלה אחת לפחות מן החלק השלישי,
 ועל שתי שאלות נוספות לבחירתכם (לכל שאלה – 13 נקודות)

הנושא: אמונה, תרבות ויצירה

17. הראי"ה קוק, איגרות הראי"ה

- א. (1) הרב קוק מביא משל של הילדה שושנה שחלתה במחלה ארוכה וממושכת והיא מתעוררת ומבקשת את בובתה.
 הסבירו את הנמשל על פי הפרטים הבאים: הילדה שושנה.
 המחלה הארוכה והממושכת.
 הבובה.
- (2) על פי המשל, אילו דברים חשובים יותר הילדה אמורה לבקש?
 על פי הנמשל, אילו דברים חשובים יותר היינו מצפים לראות? (8 נקודות)
- ב. על פי הרב קוק, איזו תועלת וברכה יכולה להביא האומנות היפה לאנשי ארץ ישראל המתחדשת?
 (5 נקודות)

18. הראי"ה קוק, הקדמה לשיר השירים

- א. (1) הסבירו את שלוש האהבות שאפיינו את ר' עקיבא.
 (2) הסבירו כיצד הבין ר' עקיבא את שיר השירים כאשר אמר ש"שיר השירים קודש קודשים".
 (3) כיצד הבינו את שיר השירים האנשים שהרב קוק מכנה אותם "גמדים טרוטי עיניים"?
 (7 נקודות)
- ב. (1) הסבירו איזה חלק מעולם האומנות הרב קוק מייחס לשיר השירים.
 (2) על איזו בעיה אפשרית מתריע הרב קוק בהקדמתו לשיר השירים?
 (6 נקודות)

הנושא: החיים והמוות

19. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון
- א. (1) תארו בקצרה את משל מלך הודו והסבירו לפי משל זה את ההבדל בין ייעודי היהדות ובין ייעודי הדתות האחרות.
- (2) על פי ריה"ל, מהו חוסר ההיגיון בתפיסת הפילוסופים בנוגע למה שקורה לאחר המוות. (7 נקודות)
- ב. על פי ריה"ל, המציאות של עם ישראל בארץ ישראל היא למעלה מן הטבע. הסבירו את דבריו. (6 נקודות)
20. רמב"ם, הלכות תשובה
- א. "העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה".
- (1) מה לומד רמב"ם מן העובדה שאין בעולם הבא לא אכילה ולא שתיה?
- (2) כיצד מבאר רמב"ם את התיאור "צדיקים יושבים"?
- (3) כיצד מבאר רמב"ם את התיאור "עטרותיהם בראשיהם"? (8 נקודות)
- ב. "כל הנביאים לא ניבאו אלא לימות המשיח, אבל העולם הבא – עין לא ראתה אלוקים זולתך". לדעת רמב"ם, מדוע הנביאים לא ניבאו על העולם הבא? (5 נקודות)

בהצלחה!